

השיעור השבועי

גיליון מספר 427

הרב המקדים: הג"ר ניסים בן שמעון שליט"א
ראב"ד ת"א

השיעור נמסר בכל מוצאי שבת בבית היזדים ומשודר דרך הטלוויזיה וברדיו ובקוויים רבים. מיסודו של מרן רבינו עובדיה יוסף זיע"א

ר"ת	יציאה	כניסה	ידועים
18:05	17:30	16:39	חל אביב
18:00	17:28	16:37	חיעה
18:00	17:28	16:37	באר שבט
18:04	17:31	16:39	

וארא | ג' שבט תשפ"ד

כתב ועורך השיעור:

הרב דכיר פריץ שליט"א

דין ברכה לבטלה

ברכה לבטלה מדאורייתא או מדרבנן. לדור מעל בית כנסת. מתי אומרים אילו מרן הש"ע ראה דברי הראשון היה חוזר בו. ספק קרא קריאת שמע חוזר עליה בברכותיה. שכח ובירך על מאכל לפני התפלה. שכח ובירך על מאכל בתענית. שכח ובירך על מאכל חלבי תוך ו' שעות לבשר. החשיבות לפעול למען הרישום למוסדות תורניים

הפצת עלונים באזור מגורין
התקשר: 0506-730-831

תקציר השיעור הקודם

א. בשיעור הקודם דיברנו בנידון האם איסור ברכה לבטלה מדאורייתא או מדרבנן, ולהלכה אנחנו תופסים כדעת מרן השלחן ערוך (סימן רטו סעיף ד) שאיסור ברכה לבטלה דאורייתא, שהרי קיבלנו הוראות מרן¹, ומרן פסק כמו הגאונים, רב נטרונאי גאון (המכריע ס"י פח), רב פלטיץ גאון (המדה גנוה ס"י א), רב האי גאון (שערי תשובה סימן קטו), רב אחאי גאון (שאלתות יתרו שאלתא ג), וכן י"ב ראשונים, שאיסור ברכה לבטלה מדאורייתא, ובעיקר שכן דעת הרמב"ם (פ"א מברכות ה"ו), וכתב הכנה"ג (בשוריי לאו"ח סימן תצה סק"ה) - הכנסת הגדולה - שבדרך כלל לשון השלחן ערוך מבוססת על פי לשונו של הרמב"ם, אפשר לראות מקומות רבים שמרן העתיק את לשון הרמב"ם, ולפעמים שינה שינויים קלים והאחרונים מפלפלים למה שינה, וכאן משמע מלשון הרמב"ם שאיסור ברכה לבטלה מדאורייתא, והשלחן ערוך העתיק את לשונו במדויק.

דעת החולקים

ב. בשיעור הקודם הזכרנו מה שכתב האליה רבה (סי' רטו סק"ה), שגם הרמב"ם התכוין לאסמכתא בעלמא, וכל האיסור מדרבנן. גם בספר ערך השלחן (סי' תפט סק"ז) הביא את דברי המגן אברהם (סי' רטו סק"ו) שלמד בדעת הרמב"ם שאיסור ברכה לבטלה מדאורייתא, ודחה, שלדעת הרמב"ם ומרן איסור ברכה שאינה צריכה מדרבנן. גם החזון איש (או"ח סימן קלו אות ה) תפס בדעת הרמב"ם שברכה לבטלה זה איסור דרבנן.

כי כתב אשר נכתב

ג. אמנם כבר הזכרנו שהרמב"ם כתב במפורש בתשובה (פאה"ד סי' קה) - העתיקה הזרע אמת (תאו"ח סימן א), החיד"א (בברכ"ס סי' מו סקט"ו) ועוד - שאיסור ברכה שאינה צריכה 'איסורא דאורייתא הוא'. אלא שידועה דעתו של החזון איש כפי שכתב

¹ **מדברי הגאון הרב נסים בן שמעון שליט"א:** השבוע זה יום השנה של מר אבי חכם מנצור בן שמעון ע"ה, בעבר הציעו לו לכהן כרב העיר פתח תקוה, והלך להתייעץ עם חכם עזרא עטיה, והסכים עמו שעדיף ללמד תלמידים. כשבדק מבחנים בחבורת שכתבו בהלכה מתורתו של מרן ה"ביע אומר", היה נוחת לעומקם של דבריהם, וכותב הערות על הסדר, והכל אצלו היה ביסודיות. ואסיים, כי עכשיו זה זמן רישום התלמידים למוסדות, מי שמכיר חברים, שכנים, מושפחה, שלא לומדים בבית ספר דתי, ידאג שיירשמו למוקמות של תורה. מרן זצ"ל היה מוכן לסגור את הספר, לעזוב את הלימוד, וללכת למרחקים כדי להשפיע על איזה ילד שיינס לתלמוד תורה. בע"ה כולנו נזכה כעת לשמוע מהרב הראשון לציון שליט"א את השיעור.

דברי מרן שליט"א: חזק וברוך לרב הגדול, הגאון רבי ניסים בן שמעון, ראש אבות בתי הדין בת"א, ומבכירי תלמידי מרן האבא זצ"ל. לפני חמישים וחמש שנה בישיבת 'תורה והוראה' בת"א, הוא היה אחד האברכים החשובים, יחד עם אחיו רבי שלמה בן שמעון, ורבי מסעוד בן שמעון, ומרן היה נותן להם שיעור פעמיים בשבוע באבן העזר, ואנחנו בתור בחורים צעירים בבין הזמנים היינו מתלווים לאבא לכל מקום שהולך, והכרנו את הרב. גם בזמן הבחירות לרב ראשי לישראל בחשון תשל"ג, הרב היה מראשוני החלוצים להביא לידי בחירותו של מרן {הקימו או מטה עם הרב יהודה עדס, הרב משה מאיה, ועוד}. ביום ששי הקרבוב' שבט, יחול יום פטירתו של הגאון רבי מנצור בן שמעון זצ"ל, שהיה אחד מרבתינו

בכמה מקומות בספריו (או"ח סי' לט סק"ו, סי' סז סק"ב, כלאים סי' א סק"א, ובקוב"א ת"א סי' לב וח"ב סי' נג), שלא להתחשב בכל מיני כתבי יד שמוציאים חדשים לבקרים, ואחד ההסברים לדבריו, שמן השמים כיוונו את השלחן ערוך ושאר פוסקים שיראו את הראשונים שראו, ולא יראו את כתבי היד שמוציאים מקרוב. אולם רוב חכמי הדור מתחשבים בריטב"א, מאירי, בתשובות הרמב"ם, ושאר כתבי יד של הראשונים, וכבר כתב מהר"ק (שורש צד) שהיה לפניי כחמש מאות וחמשים שנה, והעתיקו להלכה הרמ"א בחושן משפט (סי' כה ס"ב), שאחרון שכתב איזו הלכה ונעלם ממנו דברי ראשון, אנחנו אומרים, אילו היה רואה את דברי הראשון לא היה חולק עליו, כי אין כוח לאף אחרון, לחלוק על ראשונים. ע"ש. ולא אמר שמהשמים העלימו מאותו אחרון, כי אנחנו לא נמצאים בשמים ולא יודעים, והתורה ניתנה לבני אדם, וכשיש כתב יד של הרמב"ם, ומהים בוודאות על פי השוואת כתבי יד וכדומה, ומעתיקים אותה האחרונים, אנחנו סומכים על כתב יד זה.

מגורים מעל בית כנסת

ד. דוגמא לדבר, פעם היה אצלנו תיק בבית הדין הגדול, לא בדבר של אבן העזר שבדרך כלל הדיינים דנים בו, אלא יהודי יקר אחד רצה חוות דעת של הדיינים שלנו, על כך שפתח בית כנסת בבנין מגורים בבני ברק, והשכן האשכנזי מלמעלה התנגד, ואותו יהודי טען, אני זקן ואיני יכול ללכת לבית כנסת. היה להם דיון בבית דין של אשכנזים בבני ברק, והם פסקו שהשכן צודק בכך שאינו רוצה לגור מעל בית כנסת. והגיעו להסכמה ביניהם שיבואו לשאול אותנו בבית"ד הגדול, ומה שנגיד להם יעשו. פסקנו להם שמוותר לשכן לגור מעל בית הכנסת, והשכן התחיל לפחד ולומר לי שזה אסור ומסוכן, אבל אמרתי לו: אני יודע ומכיר את דברי הט"ז והכהנ"ג ועוד, ואפילו הכי הפסק הוא שמוותר. מרן זצ"ל לפני יותר מששים שנה בשנת תשי"ט והלאה, תשכ"ח, תשכ"ט, היה גר ברחוב אלקנה, ולמטה במקלט פתח בית כנסת, וגם בהר נוף גר למעלה, ולמטה עשו בית כנסת². על מה הרב סמך?

של מרן, היה ידוע כמקובל, וידע גם עיון, והיה בקי בכל ממנו התורה בעיון. יש שמדברים על עיון ודוקא הם לא יודעים לעיין. ומרן מאוד העריך וכיבד אותו. גם היתה לו עין טובה, לפני חמשים ושלוש שנה בשנת תשל"א, יצא לאור "לקוט יוסף" הראשון, ולא כולם ידעו לפרוג, "יוסף" גימטריא "קנאה" ... אבל חכם מנצור שלא לי מכתב ארוך עם איזה פירגונים, באיזה חרוזים, בכתב יפה, וכשקיבלתי מכתב מאחד מזקני הרבנים שהיה מקובל וגם גאון גדול בפשט, זה נתן לנו עידוד. היום יש כל מיני אנשים שנקראים מקובלים, כותבים עליהם במודעות 'המקובל האלקי', אבל מקובל אמיתי זה כמו שהיה חכם מנצור שידע גם פשט ועיון. יש כאלה שלא הולך להם בלימוד הפשט, ולומדים קבלה כי אף אחד לא יודע קבלה ולא יתפסו שהם לא יודעים... הגאון רבי נסים כתב כמה פסקים בשנות כהונתו כראב"ד, ולחצתי עליו שידפיסם בספר, וב"ה הוציא כבר חמשה כרכים, והולך בדרך של מרן זצ"ל, גם פוסקים וגם עיון. נברך את הרב שימשיך עוד לזכות את הרבים עדי זקנה ושיבה, להגדיל תורה ולהאדירה.

² האשכנזים קיבלו הוראות הרמ"א, אבל לא באופן מוחלט, הגאון מוילנא חלק על הרמ"א, ועוד חלקו, אבל אצלנו קבלת הוראות מרן היא הרבה יותר חזקה.
³ ורק השכנים ביקשו מהרב שלא יהיה סליחות אחר השיעור במוצ"ש, וביטלו את הסליחות.

דעת המחמירים

ה. האמת שהמרדכי (שבת ס"ו רכח, ובמהלך שם ס"ו תנא) - מגדולי הראשונים לפני מעל 700 שנה, ונהרגו הוא ואשתו וחמשת ילדיו בפרעות שהיו בזמנו - הביא מה שכתב רבינו מאיר: איני יודע איסור גמור להשתמש בעליה שעל גבי בית הכנסת, שאפילו גגין ועליות דעזרה לא נתקדשו, מיהו יש ליהדר מלהשתמש שם תשמיש של גנאי כגון לשכב שם, וכדברי הגמ' בשבת (יא) כל עיר שגגותיה גבוהים מבית הכנסת סופה ליחרב⁴. והמשיך המרדכי: ושמועתי בשם רבינו תם, דהיינו דוקא בימיהם שהיה עיקר תשמישם על הגג שהיו שוכבים שם - כמו שמספר הבן איש חי (בא"ח ש"ש ויגש אות ג, פניח אות א. ר"פ ח"ד האו"ח ס"ו מ) שהיו יונים על הגג בקיץ מפני החום - וזהו גנאי לעשות תשמיש למעלה מבית הכנסת. בשלחן ערוך (ס"ו קנא סעיף ב) העתיק דברי המרדכי בקיצור וכתב בזו הלשון: יש ליהדר מלהשתמש בעליה שעל גבי בית הכנסת תשמיש קבוע של גנאי, כגון לשכב שם, ושאר תשמישים יש להסתפק אם מותר להשתמש שם. ה"ט (ס"ס ק"ד) - היה לפני כ-400 שנה - כתב: ואני בילדותי הייתי דר בקראקא בבית מדרשי שהיה למעלה מבית הכנסת, ונענשתי הרבה במיתת בניו ותליתי בזה. גם הכנה"ג (הגב"י אות ד) - היה לפני כ-300 שנה - כתב: ושומר נפשו ירחק מזה, שכל מי יראתי שעשה בית מדרש בביתו, והוא משתמש בעליה שעל גבי בית המדרש, לא הצליחו, מהם שירדו מנכסיהם, ומהם מתו, ומהם שלא זכו להבנות. זה מפחיד! וכן כתב המגן אברהם (ס"ק ה) בשם הכנה"ג: שומר נפשו ירחק מזה. וטען החכם האשכנזי שבא אצלנו לבית הדין: הרב, יש לי ילדים, וגם נכסים...

בהגלות נגלות

ו. אבל אמרתי לו: תשמע, בתשובת הרמב"ם (פאה"ד ס"ו ע"ד) כתב שמוותר לדור בבית שמעל בית כנסת, לאכול ולשתות ולישן שם, אבל המקום אשר על ההיכל לא ישן שם ולא יניח שם כלי מלאכתו, אבל בשאר הבית יעשה כרצונו. ולפי זה רק תשמיש של גנאי כגון בית הכסא לא יעשה מעל ארון הקודש. מרן השלחן ערוך והט"ו והמגן אברהם לא ראו את תשובת הרמב"ם שנדפסה מאוחר יותר, אבל החיד"א בברכי יוסף (ס"ו קנא סעיף ו) ובשו"ת חיים שאל ח"א (ס"ו נ) הביא את תשובת הרמב"ם, וכתב שאילו המרדכי היה יודע מתשובת הרמב"ם היה כותב כדבריו, וכל שכן שאילו מרן היה יודע מתשובת הרמב"ם, פשוט שהיה פוסק כוודאו של הרמב"ם ולא כספיקו של המרדכי, אין ספק מוציא מידי ודאי. גם הגאון רבי חיים פלאגי בשו"ת לב חיים ח"ב (ס"ו ב) הביא להלכה תשובת הרמב"ם. גם בספר עקרי הד"ט (חיד"ו ס"ו אות ל) - לרבי דניאל טיראני - הביא להלכה את תשובת הרמב"ם, וכתב על זה: וכן עשו מעשה בדורות שלפנינו בבית גביר אחד שהיה על גבי בית מדרש, שמשתמשים בו גם כן לתפלות הצבור, ויש שם היכל וספר תורה וכו'. ע"כ.

מה נענה אחריו

ז. הראשון לציון הגאון רבי בן ציון מאיר חי עוזיאל⁵ בשו"ת משפטי עוזיאל (מה"ת ח"א האו"ח ס"ו ט), הביא ראיות מהבבלי ומהירושלמי נגד הרמב"ם שהיקל לגור מעל

⁴ לכן בזמנם בתי כנסיות היו מחוץ לעיר - ומשום כך תקנו ברכת מעין שבע (עי' שבת כד: ורש"י שם) - כי בתוך העיר רצו לבנות בניינים גבוהים, ולא יכלו לבנות יותר גבוה מבית הכנסת. כיום בהרבה ערים בארץ יש שם "הרים הגבוהים ליעלים" (תהלים קד, ח), ובונים בניינים גבוהים יותר מבית הכנסת, כי סומכים על המאירי (שבת יא). שכתב שכל האיסור מדובר כשעושים בתים גבוהים לנו וליופי, כמו הקרמלין או הבית הלבן, שאז זו פגיעה בכבוד בית הכנסת, מה שאין כן כשעושים לדירון - לצורך מגורים, אין זה איסור, ובפרט כאן בארץ ישראל שיש עוד סברא להקל משום מצות יישוב ארץ ישראל, וכך המציאות כיום שמקילין בדבר.

⁵ יש ראשונים לציון שלא זכו שייכרו אותם, ומהם הרב עוזיאל. הוא היה נשיא ישיבת פורת יוסף, ומידי פעם היה מגיע לבחון בש"ס בישיבה, אני לא זכיתי להיבחן אצלו, כי הייתי ילד קטן שנפטר, אבל מרן זצ"ל זכה. והיה גברא רבה, מי שישתכל בשו"ת שלו "משפטי עוזיאל" תשעה כרכים, יראה שיש שם גאונות. אמרו עליו שהיה מעיין בצורה מיוחדת. כשמרן זצ"ל נבחר לרב ראשי, שאלו אותו כמו מי כבודו רוצה להיות, ואמר: כמו הרב עוזיאל! היו לו מידות טובות והנהגה מיוחדת עם הבריות. שימו לב, גם מרן זצ"ל מעולם לא צעק על מישהו: אתה מפריע לי!... אלא היה מכבד אנשים, ומידי פעם היה מדבר בשיעור על הרשעים, ופעם אמר: ארור פלוני... אבל היה מדבר עם האנשים בכבוד. כשהיה רב ראשי לתל אביב ואחר כך רב ראשי לישראל, ראינו בבית הכנסת שלו אנשים שעושים דברים שלא כהוגן, מופשטים באמצע החזרה והקדיש, ואף פעם לא צעק על מי שפיטפט, אלא היה אומר לו: אני רוצה שתלווה אותי. והיה הולך איתו ברגל בשבת ובדרך היה אומר לו: תראה, השלחן ערוך כתב בסימן קכ"ד (סעיף ז) שצריך לגעור במי שמדבר באמצע בית כנסת, ואתה מדבר באמצע החזרה, אבל מהיום שהיה ממונה מטעמי להשיג על אחרים שלא ידברו. כך היה עושה הכל בחכמה בצורה יפה. ואיפה למד את ההנהגה הזו שלא לצעוק על אנשים? מהרב עוזיאל. יש רבנים שנוהגים אחרת וצועקים על זה ועל זה, וכשבים לנשק להם את היד צועקים שיוזו משם... ובמחילה מכבודם צריך לדבר בנחת כמו שמרן נהג, 'טרחכם ומשאכם וריבכם, עלי היו כולנה' (מדברים א, יב. בראשית מב. לו). לפעמים הציבור נודניק, והיו באים לבית של הרב באמצע שלומד, ואף שמרן היה מתרגו, לא הראה להם כלום, וכשנכנסו היה מתאפק, ורק אחר שהלכו היה אומר: למה מפריעים באמצע הלימוד... אבל פנים אל פנים היה מכבד אותם.

בית כנסת, ומרן זצ"ל עם כל הכבוד שכיבדו מאד, לא אהב את זה, וכתב (יב"א ח"ו האו"ח ס"ו אות ה): ותמינהי על המשפטי עוזיאל שחשב להכריע בראיות נגד הרמב"ם מהש"ס ומהירושלמי, כאילו נעלמו מעיני קדשו של רבינו הגדול הרמב"ם אשר כל רז לא אניס ליה, צא וראה מה שכתב בשו"ת מהרל"ח (ס"ו יב דף ע"ג) - רבי לוי בן חביב - שאף אם יקשה לנו מתוך שיטת הש"ס על דברי הרמב"ם, ראוי והוגן לנו לתלות החיסרון במיעוט השגותינו, וחייבים אנו לקבל דבריו באימה מבלי להרהר אחריו, כי לבו כלב הארי בהיקף הש"ס בבלי וירושלמי ותוספתא, וזוהי קבלה אמתית מפורשת אצלנו מפי סופרים ומפי ספרים. ע"כ. ואנן מה נעני בתריה. כלומר שאם כך כתב מהרל"ח על דורו לפני קרוב לחמש מאות שנה, מה נאמר אנחנו הקטנים. לכן הרב כתב שהעיקר כמו שכתב החיד"א, שפשוט המנהג להקל.

למה "חס ושלום"

ח. אמנם לפי דברי החזון איש שלא סומכים על תשובות הראשונים שמוציאים, צדק אותו שכן, שהרי יש לו את המרדכי והשלחן ערוך והט"ו והמגן אברהם שהחמירו⁶, אולם להלכה אנחנו סומכים על תשובות הראשונים שמוציאים. בפרט שאדם יכול לומר בפני בית דין, אתה רוצה לסגור לי את בית הכנסת, אבל קים לי כדעת הרמב"ם והחיד"א ורבי חיים פלאגי ועיקרי הד"ט ועוד, להקל בזה. הפלא הוא על מה שאמר חכם בן ציון אבא שאול זצ"ל, וכן כתב בשמו הגאון הרב יעקב חיים סופר (בית יעקב עמ' שי): חס ושלום לומר שאילו מרן השלחן ערוך היה רואה את הראשונים היה חוזר בו. ואני שואל, למה "חס ושלום", וכי זה לא דבר מסתבר?! הלא כבר מהר"ק שהיה לפני מרן כתב שאילו אחרון היה רואה דברי ראשון שכתב שלא כמותו, היה חוזר בו, והפוסקים כבר לפני ארבע מאות שנה הזכירו את כללו של מהר"ק, וגם בדעת מרן יש לשער כך, ובפרט כאן שכתב כספקו של המרדכי, שברור שאילו היה יודע דברי הרמב"ם היה חוזר בו⁷. וכן כותבים להדיא החיד"א, ומהר"ח פלאגי, ולמה סתם לחלוק עליהם. לכן אחר אלף המחילות מכבודו של חכם בן ציון שהיה אדם גדול, הוא לא צודק. על כל פנים בנידון שלנו, בגלל שהשכן נכנס לחרדה מדברי הט"ו והכנה"ג, אמרנו לו, כיון שבבית הדין פסקו להקל על פי תשובת הרמב"ם, לא יקרה לך שום דבר, ובתוך פסק הדין בירכנו אותו שבניו יחיו לאורך ימים ושנים. ובה"ה הכל איתם בסדר...

חייב נידוי

ט. כל שכן בענין ברכה לבטלה, שהזכרנו בשיעור הקודם שהרמב"ם גילה דעתו גם בהלכותיו שאיסור ברכה לבטלה מדאורייתא, שכן כתב בהלכות שבועות (פ"ב ה"ט): השומע הזכרת השם מפי חבירו לשוא, או שנשבע לפניו לשקר, או שבירך ברכה שאינה צריכה שהוא עובר משום נושא שם ה' לשוא כמו שבארנו בהלכות ברכות, הרי זה חייב לנדונו, ואם לא נדהו הוא בעצמו יהא בנדוי⁸. עכ"ל. ומשמע מדבריו שברכה שאינה צריכה איסורה מדאורייתא, כי מה שייך לכתוב "שהוא

⁶ אגב, השבט הלוי ח"א (ס"ו כז) דייק מהאחרונים שהבעיה היא רק בקומה מעל בית הכנסת, אבל בקומה שלישית, רביעית, חמישית, אין כל חשש. בשכונה אחת ברמות היה משהו שפתח בית כנסת במקלט למטה, ובאותו בנין היו שלשה חולים במחלה הידועה, ה' ירחם, וכולם צעקו על אותו אדם: תסגור את בית הכנסת! כשהייתי שם בשכונה, ביקש ממני רב בית הכנסת לבוא ולראות את המקום, ושמותי לב שמעל ארון הקודש אין דוורים, ויש חלל ריק, ואמרת להם שלא צריך לסגור את בית הכנסת, ואף שהט"ו תלה בזה את מיתת בניו, אבל בהגלות נגלות דברי הרמב"ם יש לומר שמתו מסיבות אחרות - ילדים מתים שהם קטנים או מחמת עוונות ההורים, או שאלו נשמות גבוהות שבאו על תקינות - ולהלכה זה מותר, ואותו אדם עושה על פי ההלכה. הוא ביקש שאכתוב לו במכתב, וכתבתי והבאתי את תשובת הרמב"ם ודברי החיד"א ועוד, והוא תלה את המכתב בחדר המדרגות, וכשראו כך השכנים שתקו וקיבלו, "ותשקוט הארץ ארבעים שנה".

⁷ הפלא על חכם בן ציון זצ"ל שבהרבה דברים חולק על השלחן ערוך, כגון שנשים יכולות לברך אחרי הדלקת נרות שבת (או"צ ח"ב מבואר ענין א אות ד, פ"ח אות ג) - נגד מרן (ס"ו רסג סעי' ה, י), נשים יכולות לברך על מצוות שהזמן גרמא כמו סוכה ולולב (או"צ ח"ד פל"ז אות 1) - נגד מרן (ס"ו י"ב ס"ו, וס"ו תקפט ס"ו), מעיקר הדין יכולים לברך ברכת מעין שבע בחצרות (או"צ ח"ב פ"ט אות ה) - שלא כדברי מרן (ס"ו רסח ס"ו), ועוד דוגמאות רבות בלי סוף, ופתאום כאן יצא להגן על כבודו של מרן בדבר תמוה.

⁸ פעם מרן זצ"ל הגיע לאיזה ישיבה, שהיה שם סכסוך עם המנהל, יחד עם הגר"י צדקה והאו"צ זצ"ל, ובחור אחד צעק: כל מקום שיש חילול ה' אין חולקים כבוד לרב (ברכות יט: עירובין סג. סנהדרין פב. שבועות לו:), בואו נצא כולנו, בואו... מרן שאל: מה קוראים לזו? חכם בן ציון עמד מאחוריו וסימן לבחורים שלא לומר את שמו של אותו בחור, כי פחד מהקפידא של מרן שלא יעשה אותו גל של עצמות... ובהורים שמענו לו. ואפילו הכי הרב כעס ועשה לו נידוי, ואמר: הרי אתה בנידוי! אבל היו כמה רבנים שאמרו לאותו בחור לא להתייחס לנידוי. ובעיתונם החילונים פירסמו שבחור צעיר צעק על הרב הראשי והרב נידה אותו, ונעשה חילול ה'. זה היה בשנים תשל"ז או תשל"ח, עברו שנים, ואחר שמרן גמר את תפקידו כרב ראשי פתחנו לו לשכה בישיבת חזון עובדיה, והנה יום אחד הגיע אברך, והרב יצחק דניאל הציג אותו שהוא נשוי כמה שנים ואין לו ילדים, מפני שהרב נידה אותו. מרן זכר מיד ואמר לאותו אברך: תוריד את הנעליים, תשב על הרצפה - היה שם שטיח... ובניתים הרב עיין

עובר משום נושא שם ה' לשוא" וכן שחייב נידוי, על איסור דרבנן. וזהו שלא כדברי החזון איש, אחר אלף אלפי המחילות. אנתנו מכבדים את החזון איש במאד מאד, היה פאר הדור והדרו, עיונו זך ומבעית, וכאשר מרן זצ"ל מזכיר אותו ביביע אומר כותב עליו "מופת הדור והדרו", אבל חולק עליו כדרכה של תורה, וכאן כתבו להקת אחרונים בדעת הרמב"ם שאיסור ברכה לבטלה מדאורייתא, והחזון איש לא ראה דבריהם, ומהם מהר"ם בן חביב בתוספת יום הכיפורים (זימא פ:), הגאון רבי עקיבא איגר (מהדור"ק סי' כה), הגאון מלובלין בשו"ת תורת חסד (ו"ס ז) - מרן זצ"ל מאוד החשיב את השו"ת הזה - תלמיד הנוודע ביהודה בתשובה מאהבה ח"ב (דף ג' ע"ג), הגאון רבי זלמן (סימן רטו ע"ג), שבט סופר (האו"ח סימן כה), החתן סופר (דף ק ע"א) - נכדו של החתם סופר. (ראה ביבי"א ח"א האו"ח סי' לט אות ז, וחי' האו"ח סי' מג אות ד, וחי' האו"ח סי' כג אות ה). [וכן כתבו בספר חינוך וחסד חלק ג' (דף קו ע"ד), ובשו"ת אבני צדק (האו"ח סי' יז ומ"ח), ועוד אחרונים רבים. וכן הוא בשו"ת שאילת שמואל (סימן ב). וכן כתב הגאון רבי ירוחם פישל פירלא בחיבורו על ספר המצוות לרס"ג (דף רכז ע"ד), ועוד. וראה במה שכתב בשיד' חמד ח"א (דף קד"ד ע"א 145 ודף ק"ד ע"א 370), ובח"ד (דף 56 ע"א).] יש כאלה שטוענים: גם החזון איש אחרון אבל למה שיחלוק על כולם בחנים, בזמן שכן מוכח מדברי הרמב"ם בהלכותיו וכך כתב במפורש בתשובה.

ספק קרא קריאת שמע

י. הגאון רבי עקיבא איגר (שם) מביא את דברי הגמרא בברכות (כא) מבואר, ספק קרא קריאת שמע ספק לא קרא - זה תמוה מה הוא לא זוכר מה התפלל? אבל כנראה יש לו איזו טרדה, עשו לו צרות עם איזה פסק בית משפט, והוא טרוד, ולא זוכר מה עשה - חוזר וקורא קריאת שמע, וחוזר ואומר אמת ויציב, וחותר בשם ומלכות "ברוך אתה ה' גאל ישראל". וכן פסקו הרמב"ם (פ"ב מהל' ק"ש ה"ג) והש"ע (ס' סז). ושואל רעק"א, בשלמא לתוס' (ר"ה לג. ד"ה הא), הרא"ש (פ"ק דברכות ס"ס י"פ דקידושין סימן מט), החינוך (פרשת עקב מצוה תל), תלמידי רבינו יונה (ברכות ה. מדפי ה"ף), שברכה שאינה צריכה איסור מדרבנן, הם אמרו והם אמרו, הם אמרו את איסור ברכה שאינה צריכה, והם אמרו שבברכת אמת ויציב שהיא על קריאת שמע דאורייתא חוזר, אבל להרמב"ם שאיסור ברכה שאינה צריכה מדאורייתא, אם כן שיחזור על קריאת שמע, אבל למה יברך עליה?

תקנה לחזור על המצוה בתיקנה

יא. מתרץ רבי עקיבא איגר, חכמים אמרו לאדם שכאשר יש לו ספק בדאורייתא יחזור כפי כל הדינים של אותה ההלכה, וגם כשמסתפק אם קרא קריאת שמע, יכל לחזור רק על הזכרת יציאת מצרים בלי ברכת גאל ישראל, או על פסוק ראשון של שמע ישראל שיש בו קבלת עול מלכות שמים, אבל חכמים אמרו שיחזור על הכל, "שמע ישראל", "ואהבת", "והיה אם שמוע", כי רוצים שיקרא קריאת שמע כתיקנה, ולכן תיקנו לו שיחזור לקרוא קריאת שמע בברכותיה. ויש להם כוח לתקן דבר כזה, שהרי למרות ציווי התורה "לא תשא", הם תיקנו לברך "שהכל נהיה בדברו" וכדומה, וגם כאן תיקנו שיחזור מספק, וכיוצא בזה כתב הרשב"א (ברכות כא. ד"ה מאי, ובתשובה סי' טכ), הביאו בבית יוסף (ס"ס סז). ובאותו כיוון יישב רבי עקיבא איגר מדוע המסתפק אם בירך ברכת המזון פסק הרמב"ם (פ"ב מהלכות ברכות ה"ד) שחוזר לברך, והרי יש לו ספק עשה של ברכת המזון וספק לא תעשה של ברכה לבטלה, ומאי חזית להעדיף ספק עשה? אלא כיון שחוזר מחמת ספק חיוב, וחייבו

באיה ספר, ואחר כך קם אליו ואמר לו: תבטיח שמכאן ולהבא תזהר בכבוד חכמים, והבטיח, ומרן אמר לו: מותרים לך מותרים לך, עשה לו התרה. והיום יש לו עשרה ילדים ואולי כבר יותר! צריך להזהר מאוד. בדרך כלל גנאי הוא לחכם שמנדה על כל דבר קטן, אבל זה היה ביזוי גדול בפרהסיא, ובכל זאת כשהגיע לבקש סליחה מרן התיר לו. ⁹ היה הראשון לציון השני, נתמנה בגיל 35 ונפטר בגיל 42, כלומר שיהיו שבע שנים כראשון לציון, והיה אחד מגדולי הדורות שלנו.

¹⁰ {וכיוצא בזה כתב הבית יוסף (אורח חיים סימן תפט) בשם אבי העזרי (עמ' 175), היכא דפתח ואמר ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם אדעתא דלימא היום ארבעה וכו'. כן כתב המרדכי בפרק ב' דמגילה (סימן תתג). וכתב שם שלמדו כן מדאביעאי לן בברכות (יב). היכא דנקיט כסא דשכרא בידיה, ופתח אדעתא דחמרא וסיים בדשכרא, אי אזלינן בתר פתיחה או בתר חתימה, ולא איפשטיא, וכיון דספירה דאורייתא אזלינן לחומרא, וצריך לחזור ולברך, דהברכה נגדרת אחר עיקר החיוב, ואם מכח ספק דאורייתא חוזר לספור, ממילא חוזר לספור בברכה. ודמי לספק אמר אמת ויציב. אלא דבלא"ה בדין ספירת העומר אמרין דפתח על דעת לומר ארבעה ואמר חמשה, דאינו חוזר לברך, וכמו שכתב שם הבית יוסף, כיון דספירת העומר בזה"ז מדרבנן.

¹¹ אני לא מזכיר הכשרים, יבוא יום כאשר אגמור את תפקידי כדיון, אוכל לומר איזה הכשרים טובים. דרך אגב, עד לפני חמשים וששים שנה, הציבור הספרדי ברובו היו אוכלים בשר עם חותמת "כשר", כי לא הבינו את ההבדל בין כשר לחלק, ומרן זצ"ל הוא שהלך מעיר לעיר וממקום למקום ופירסם שלנו הספרדים "כשר" זה ספק טרף! וכלשון מרן השלחן ערוך (י"ד סי' לט ט"ו). וב"ה היום כולם יודעים ולא צריך להסביר שהספרדים אוכלים

אותו חכמים לחזור ולברך, אינו בכלל מברך ברכה שאינה צריכה. רואים שרבי עקיבא איגר הבין בפשטות בדעת הרמב"ם שברכה שאינה צריכה איסורה מדאורייתא. אם ישאלו: יש חזון איש! יש להשיב, שאנחנו מכבדים במאד מאד את החזון איש, אבל הרי הוא לא ראה את תשובת הרמב"ם, ולכן הלכה כדברי להקת אחרונים, שכדבריהם מוכח מדברי הרמב"ם עצמו בהלכות שבועות ובתשובה, שברכה שאינה צריכה איסורה מדאורייתא.¹⁰

טעימה קודם התפלה ובתענית

יב. ונפקא מינה בדין מי שבירך על מאכל קודם התפלה, שלדינא יטעם מעט, כי אם לא יטעם יעבור על ברכה לבטלה דאורייתא. ואם יטעם הוא איסור דרבנן. וכן לגבי תעניות, עשרה בטבת, תענית אסתר, י"ז בתמוז, תשעה באב, חוץ מיום הכיפורים, אם טעה ובירך על דבר מאכל, יטעם מעט, שכל אלה הם מדרבנן, ואיסורי גברא, ואם לא יטעם יעבור על דאורייתא. אמנם הרב אלישיב (אשרי האיש ח"ג פס"ז אות ב) טען, שעדיף לומר "ברוך שם" ולא יטעם, כי סבר שברכה לבטלה דרבנן, כדעת האליה רבה והחזון איש, אבל במחילה מכבודו, לדעת הש"ע ברכה לבטלה היא איסור דאורייתא, ואם יטעם יעבור רק איסור דרבנן. וכל שכן לפני התפלה שיתכן שלא יעבור איסור כלל, כי כל האיסור הוא כשאוכל לגאווה, כמו שדרשה הגמרא (ברכות י:) על הפסוק (מלכים א' ד' ט) "ואותי השלכת אחרי גויך", אל תקרי גויך אלא גאיך, לאחר שנתגאה זה - באכילה ושתייה - קיבל עליו מלכות שמים. אבל כאן אין באכילתו מטרה של גאווה כלל, ורק רוצה לטעום כי הסתבר ורוצה להינצל מאיסור. ולכן יטעם מעט שלא תהיה ברכתו לבטלה.

בשרי שבירך על חלב

יג. עוד נפקא מינה, מי שאכל בשר - כמובן בשר חלק לפי שיטת הבית יוסף¹¹ - ואחר שסיים לאכול באה עליו שינה, אבל הוא רוצה ללמוד, כי רק בקבר ישנים הרבה זמן... וכאן צריך ללמוד תורה ולנצל את החיים! והביאו לו שוקולד ואמרו לו שזה מעורר את האדם, וכך יוכל ללמוד עם חברותא ולהיות עירני. לקח קוביית שוקולד ובירך "שהכל נהיה בדברו", ואמרו לו שהשוקולד חלבי, ואם יטעם יעבור על אכילת מאכלי חלב אחר בשר, ואם לא יטעם יעבור על ברכה לבטלה, 'אוי לי מיצרי אוי לי מיצרי', מה יעשה? אלא ידוע שמהתורה איסור בשר בחלב הוא רק בדרך בישול, כלומר שנתבשלו יחד, כמבואר בגמרא חולין (קת), שכן בפסוק נאמר "לא תבשל" גדי בחלב אמו. אבל אם אוכל בשר וחלב כמו נקניק וגבינה שלא נתבשלו יחד, עובר רק על איסור מדרבנן. וכל שכן כשאוכל בשר וחלב בזה אחר זה, שזה מדרבנן, ויש מחלוקת בין הרמב"ם (ספ"ו מהלכות מאכלות אסורות) לרש"י והרא"ש (חולין קה). בטעם האיסור, אבל זו סוגיא בפני עצמה. נמצא שאם סיים לאכול בשר, ואחר כמה דקות בירך על השוקולד החלבי, אם יטעם יעבור על איסור דרבנן, אבל אם לא יטעם ויאמר "ברוך שם", אמנם "ברוך שם" מוריד את חומרת האיסור, אבל עדיין עובר על איסור דאורייתא של ברכה לבטלה, וכיון שכבר הסתבר עדיף שיטעם ויעבור על איסור דרבנן, ולא על איסור דאורייתא.

המתנה בין בשר לחלב

יד. בגמרא חולין (קה). אמר מר עוקבא, אנא להא מלתא, חלא בר חמרא לגבי אבא - אני בדבר הזה כמו חומץ בן יין¹², כך אמר על עצמו בלשון ענוה - שאילו אבא כשהיה אוכל בשר, לא היה אוכל חלב עד למחרת מעת לעת, ואילו אני כשאוכל

רק חלק, וכיום גם בישיבות האשכנזיות רובם ככולם מחמירים ומביאים בשר חלק. ואז לא היה מצוי הרבה בשר חלק. אבל היום כולם מבינים את החשיבות של בשר חלק. הגאון רבי יחזקאל לנדא בעל הנודע ביהודה (הובא בשו"ת תשובה מאהבה ח"ג סימן שפ) אמר, שברוב המקומות מרן השלחן ערוך היקל והרמ"א החמיר, ואילו לגבי בשר חלק מוחלפת השיטה, מרן החמיר והרמ"א היקל, והלואי שהיו חכמי ישראל מסכימים להיפך, כלומר שייסכימו לפסוק בכל מקום כדעת מרן, כי רבו במחלוקת בעוונותינו הרבים על ידי קולא זו, מה שאינן בכל הקולות של מרן. זה אמר הנודע ביהודה שהיה גאון אשכנזי, ואם היה כותב כך ספרדי, אוי ואבוי מה שהיו עושים לו... לכן ודאי שצריכים לאכול בשר חלק, וכל אחד יידע את בני ביתו ומשפחתו.

אדם שחזר בתשובה ואביו מסורתי ואוכל כשר, כי גם הוא יודע שאם יאכל לא כשר זה משפיע על השכל ולא יוכל לקבל את החכמה האלקית, אולי יהיה חכם בדברים אחרים, אולי יהיה מנהגם או טיפוס... אבל לא יוכל לתפוס את החכמה שלנו חכמת התורה, וכמו שנאמר (ויקרא י"א, מג) "ולא תטמאו בהם ונטמאתם בהם", אל תקרי ונטמאתם אלא ונטמאתם (זימא לט), השכל נהיה מצומצם ולא יכול להבין את התורה ומדרשי חז"ל שלנו. ואותו בן שחזר בתשובה שואל, אבי אוכל בשר "כשר" של אשכנזים, מה אנשים? תיעץ לו, שכאשר יתארח אצל הוריו יאמר להם: אני עוזר לכם, יש לכם חובות... ואני אקנה את הבשר. אשרי מי שבה לכאן ותלמודו בידו (פסחים נ. מ"ק ח. תנבות ע"ב ב"ב י:)... ולאט לאט ישכנע אותם שבשר כשר לנו הספרדים זה ספק טרף, ומותר לנו לאכול רק בשר חלק.

¹² יין הוא טוב, שעושים עליו קידוש, ובזמנם היו רגילים לשתות יין בסעודה, ולפי דברי הרמב"ם (פ"ד מדעות ה"ב) לא בריא לשתות מים באמצע הסעודה, ורק יין נהגו לשתות. ואולי היום נשתנו הטבעים.

בשר, איני אוכל חלב באותה סעודה, אבל ממתין מסעודה לסעודה, ובסעודה הבאה אוכל מאכלי חלב. וכתב הר"ף שם דמאה שמעינין דלא שרי למיכל גבינה אחר בשר אלא אם ישהה שיעור שבין סעודה לסעודה. ומבואר ברוב הראשונים, ומהם הר"ף (שם) והרמב"ם (פ"ט מהל' מאכ"א כ"ה) והרא"ש (חולין פ"ח סימן ו'), הרשב"א (בתורת הבית הארוך דפ"ב ע"ב) ורבינו חננאל (הביאו הרשב"א שם), הריטב"א והמאירי והר"ן (חולין קה), בעל העיטור (ד"י ע"ב), הארוחות חיים (ח"ב עמי' שלה) בשם רבינו יהונתן, אהל מועד (ד"ב ע"ב), וכתבו שהזמן שיש להמתין בין בשר לחלב הוא שש שעות, כפי שהיו רגילים בזמנם לאכול שתי סעודות ביום, אחת בבוקר ואחת בערב, בהפרש כשש שעות, ולשון הרמב"ם שצריך להמתין בין בשר לחלב "כמו שש שעות". וכן פסקו הטור והשלחן ערוך (יו"ד סימן פט סעיף א), שלא מציינו נטילת ידים אלא באכל תחלה גבינה ואחר כך בשר, ורק בזה מהני נטילת ידים. ומה שאמרו בגמרא דלא אכילתא עד סעודתא אחרייתא, היינו מסעודת שחרית עד לסעודת ערבית שהוא שש שעות.

צירוף דעת המקילים

טו. אבל יש חולקים, דעת התוספות (חולין קה. ד"ה לסעודתא), המרדכי (פ"ח חולין סימן תרפ"ג) בשם רבא"ה, רבינו יחיאל מפאריש (סימן קפב) - מבעלי התוס', שיכול לאכול מאכלי חלב מיד אחר סילוק השלחן וברכת המזון. ודעת בה"ג ורבינו תם (בתוס' חולין קה. ד"ה עוף) והר"ז (חולין דל"ז ע"ב מדפי הר"ף) שיכול לאכול מאכלי חלב מיד אחר שיטול ויניקה את ידיו - שלא יהיה עליהם שומן של הבשר, ואחר קינוח הפה - כלומר שיאכל חתיכת לחם ויעיר את טעם הבשר - אבל אל תעשו כך, זה לא להלכה... [ומה שאמרו בגמ' על מר עוקבא שנהג להמתין לסעודה לסעודה, הכוונה שאביו החמיר מאד עד למחרת, והוא חמיר רק מסעודה לסעודה, אבל גם זה חומרא, כי מעיקר דעתן לדעתם אחר סילוק השלחן מותר לאכול חלב. וכן הוא בפסקי רבינו יחיאל מפאריש. ויש אומרים דלסברת התוס' לאו דוקא בעינין סילוק השלחן אלא די בברכת המזון. כך כותב הרב"ה, וכן הביא הרמ"א בהג"ה. וכך דעת הלכות גדולות, הר"ה, שכן נהגו כל חכמי צרפת. וכן הוא בהלכות פסוקות מן הגאונים]. ויש אומרים שצריך לחכות שעה אחת בין בשר לחלב, ומסתמכים על דברי הוזה"ק (פרשת משפטים, דף ק"ה סע"א): דכל מאן דאכיל האי מיכלא כחדא, או בסעודתא חדא, או בשעתא חדא, גרים לאתערא דינין בעלמא. פירוש, כל האוכל מאכלי בשר וחלב בסעודה אחת, או בשעה אחת, גורם לעורר דינים בעולם, כי זה עושה בלגן בשמים, הבשר הוא דין והחלב רחמים. ואמנם יש שפירשו דברי הוזה"ק שמדובר שאוכל גבינה ואחר כך בשר, ולא להיפך, אבל מי שיקרא את הוזה"ק יראה שלא משמע כך, ואין הבדל מה אוכל קודם. ולדעת הפרי חדש (סימן פט סק"ו) בימות החורף הקצרים די להמתין ארבע שעות, כי זה הזמן שיש בין סעודה לסעודה. ועל כל פנים מרן פסק כדעת רוב הראשונים וג' עמודי ההוראה שיש להמתין שש שעות בין בשר לחלב. אבל ודאי שזה דין דרבנן, וכתב הש"ך (סק"ה) בשם מהרש"ל (ביש"ש פ"ח חולין סימן ט), שכל מי שיש בו ריח של תורה צריך לחכות שש שעות, ומי יאמר על עצמו אין לי ריח של תורה? אסור לאדם לומר בענוה על עצמו שאינו ירא שמים ח"ו, אלא צריך לומר: אני ירא שמים, "את האלקים אני ירא" (בראשית מב, ה) ומכל מקום הדעות המקילות חזי לאצטרופי למי שבירך על מאכל חלבי תוך שש שעות לאכילת בשר, שיטעם ולא יעבור על איסור ברכה לבטלה. ובאמת גם בלי זה, עדיף שיעבור על איסור דרבנן ולא על איסור דאורייתא של ברכה לבטלה¹³. יש עוד כמה דוגמאות, וצריך תמיד לחשב מה כנגד מה.

דברי מרן הראשון לציון שליט"א

בענין הרישום למסדות תורניים

בשבוע הקרוב מתחילה תקופת הרישום, כל אברך יירתם להעביר תלמידים מבית ספר חילוני או מ"מ"ד, לתלמוד תורה, לאחרונה עשינו כנס של כמה חכמים מטעם לב' לאחים' ומטעם 'הידברות' ו'קו ההלכה' בענין הזה. סיפרתי לא אחת על משפחה אחת בשכונת הבוכרים לפני כששים שנה, בליל שבת אחד היה גשם וקר מאוד, ובשעה עשר בלילה דפק בדלת ביתנו הגאון הרב צבי סימן טוב וצ"ל, אני הייתי ילד ופתחתיו לו את הדלת. מרן חזר מהדרשה בפורת יום שיהיה יושב ולומד. אבל ידענו מי זה הרב צבי, הוא היה תלמיד של מרן, למד אצלו בישיבת "מקור חיים" שהיתה ליד הרכבת בקטמון, ראש הישיבה שם היה הרב טורצ'ין, המשגיח היה הרב שלום שברדון, ומרן היה אחד הרמ"ם, והרב צבי והרב משה צדקה וחכם דוד צדקה ועוד למדו אצל מרן

¹³ [א.ה. ולא יועיל ולא יציל אם יקח דבר אחר שברכתו שהכל ויאכל, כגון כוס מים, כי אינו נפטר בברכה שבירך על המאכל החלבי, וכמב' בש"ע (ט' הו' סע"ו).] ואם הדבר האחר היה לפניו והיה בדעתו לאכול, יש בזה מחלוקת בדעת מרן שם, הובאה בילקו"י (שם עמ' הסב), ולהאומרים בדעת מרן שאם אבד הפרי הראשון אפי' כשהיה בדעתו לאכול את השני צריך לברך עליו, נמצא שהברכה הראשונה היא לבטלה (וני' בהג' על חסד לאליפ' סק"ו), ואם יאכל בלי ברכה ה"ז כאילו מועל. ואף ששם אומרים סב"ל נגד מרן ולא יברך על השני (עי' חו"ע שבת ב' עמ' נח), אבל עדיין איכא למ"ד שהברכה על הפרי הראשון לבטלה, וכאן שהחלבי שבירך עליו עודנו לפניו, יתכן שעדיף לאכול ולא תהא ברכתו לבטלה, ואף שלדעת מרן עובר על

ביתתה. כשמרן ראה את הרב צבי קיבלו בחום, וסיפר למרן שיש משפחה מסוימת, שלאבא יש בסטה ומוכר פירות ירקות, והוא יהודי ירא שמים מאד, אבל בניו לא לומדים וטען לתלמוד תורה, ודיברתי עמו שיעביר אותם לתלמוד תורה, והוא לא מוכן לשמוע, ובעת שהילדים צריכים בגרות ומקצוע, הרב, אני יודע שהוא מעריך את כבודו, ואם יבוא וידבר איתו, לכבודו הוא ישמע, וביום ראשון זה היום האחרון של הרישום. זה היה בשעת לילה מאוחרת, בגשם ובקור של ירושלים, ואז היה יותר קר, היום יש חור באוזון ונהיה יותר חם... הרב לבש את המעיל ובא לצאת, באה הרבנית-האמא ואמרה לו: הרב, איך תצא בקור ובגשם הזה?!... אמר לה: הרבנית, לא עשינו הסכם בינינו, שבעניינים רוחניים את לא מתערבת, רק בדברים גשמיים, וזה רוחני, אל תתערבי... והיא שתקה וקיבלה. הרב הלך עשרים דקות ברגל מרחוב אלקנה עד שכונת הבוכרים, וכשנכנס לביתו של אותו יהודי הוא התרגש, כולם ידעו מי זה הרב, למרות שעוד לא היה בתפקיד של רב ראשי, אלא היה בסך הכל דיין, אבל שמו הלך לפניו כבעל יביע אומר. מיד רץ והביא לרב כוס תה פרסי חם, והרב ישב ודיבר על לבו: יש לך בניס טובים - היו לו ששה או שבעה, הוא זכה, אשרי מי שבניו זכרים (פסחים סה) - ושמת אותם בבית ספר כללי, לא חבל?! תשלח אותם לתלמוד תורה בני ציון. אמר לו: הרב, הם צריכים פרנסה. וכי אצל החרדים אין פרנסה? מי שילמד טוב יהיה דיין, ראש ישיבה, מאקסימום יהיה רב ראשי... אבל תתן להם שילמדו, לא צריך בגרות ולא שום דבר - אמרתי כמה פעמים, לי אין תעודת גמר של בית ספר, אחרי כיתו' ו' הלכתי לישיבה, ואף אחד לא הגיש עלי בג"ץ... - וכך מרן דיבר על לבו שעה שלימה, והסכימו להעביר את כל בניו לתלמוד תורה, חוץ מן אחד, והוא יצא חשמלאי, וכל אחיו תלמידי חכמים, וכשמתקלקל להם החשמל הם מזמינים את האח החשמלאי... מרן הלך בקור ובגשם לפעול למען הרישום, וכל אחד יעשה כפי יכולתו. מרן הקים את כל התנועה שלו רק בשביל להקים תלמודי תורה. בזמנו נכנס לממשלה נגד דעתם של רבנים אחרים, רק בשביל לקחת כסף ולהקים בכל הארץ תלמודי תורה, רשת שלימה בכל עיר ועיר. התלמודי תורה והמקואות היו בראש מעייניו. כל אחד יפעל ויעשה. ולשם כך הבאנו לכאן את הגאון הרב ומיר כהן שידבר על הנושא הזה ויחזק את הציבור.¹⁴

מדברי ראש הישיבה הגאון הרב זמיר כהן שליט"א

ברשות מרן הראשון לציון שליט"א, הגאון הרב ניסים בן שמעון שליט"א.

בדור שלנו יש הרבה ילדים שבעוה"ר גדלים בלי תורה, ובלי ריח של יהדות. ובבתי הספר הכלליים מכניסים דברי אפיקורסות, התפרקות של כל ערכי המשפחה, ומחנכים את הילדים נגד הדעה של ההורים, שחפצים בשמירת המסורת. ומחנכים אותם בפריצות וניבול פה.

כל אברך צריך לדעת שכיום הלבבות פתוחים, התפרסם בשבועות האחרונים ש-34% מהציבור הלא דתי בארץ מעיד על עצמו שהתחזקו בדת מאז שהתחילה המלחמה. אלו אחוזים גבוהים! ולכן אם פונים אליהם ומעוררים את הלבבות שלהם, אפילו הורה בלי כיפה ואשה בלי כיסוי ראש, אם מדברים איתם שהילד יבוא ויקבל ערכים של כיבוד הורים, של איהו גיבור הכובש את יצרו (אבות פ"ד מ"א), לא זה שנתון מכות לכולם... ההורים מתחרים ומזדהים. המשנה (סנהדרין פ"ד מ"ה) אומרת, לפיכך נברא האדם יחידי, שכל המקיים נפש אחת מישראל כאילו קיים עולם מלא. כשהקב"ה ברא את העולם, רצה שיהיה מיושב, ולא תהוה בראה לשבת יצרה" (שערי מזה, יח), ומדוע ברא רק אדם אחד ולא מילוני אנשים? כדי שכולם יבינו שכל זה יצא מאדם אחד, וכך ישימו לב מה המשמעות של הצלת נפש אחת מישראל.

כשזוכים לקרב ילד, להוציא יקר מזולל, ולהכניס אותו למוסד חינוך תורני שיחונך בדרך ה', לא רק הוא ניצל, אלא מצילים את כל הדורות הבאים אחריו, וצריך כל אחד לעשות את המאמץ שלו, והקב"ה יתן אותו לחן ולחסד. וכמה תלמידי חכמים מופלגים יש היום שבקטנותם לא גדלו בבתינו של תורה, ובאו פעילים לבית של הוריהם ושכננו אותם שיעבירו את ילדיהם, ונהיו ראשי ישיבות ומנהיגים. זו יוזמה נפלאה בראשות מרן הראשון לציון שליט"א, שהתארגנו כמה ארגונים בראשות הראשון לציון לזיום את הפעילות למען הרישום, וכל מי שמכיר משפחה שהילד שלהם לא בתלמוד תורה ידבר על לבם, ואם אינו יודע לדבר, יעביר (בטל: *3322) את מספר הטלפון של אותן משפחות ל"לב לאחים" או ל"הידברות" או ל"קו ההלכה" שעוסקים בענין הזה, וכך אפשר להציל דורות.

זה המקום לומר ברכת יישר כח למרן הראשון לציון שליט"א, שלא רק ששקוע בכתביה, עוסק בבתי הדין, ויש לו את כל העול הכבד של הציבור, אלא גם נושא על לבו את המשא של אותם ילדים קטנים שנמצאים במקומות שונים, ולקח על עצמו לעמוד בראש המערכת הזו, לזיום שידברו על כך בשיעור, לפעול ולעשות. וגם בזה ממשיך את דרך אביו רבינו הגדול זצוק"ל. יהי רצון שה' יאריך ימיו על ממלכתו לאורך ימים ושנות חיים, ונוזכה לגאולה השלימה.

המתנה בין בשר לחלב דרבנן, אבל י"ל שבזה יסמוך על הסוברים דסגי בסילוק שלחן וכו' ולא יכנס בספק דאורייתא של ברכה לבטלה. ו"ל דספק דאורייתא מדרבנן לחומרא, וגם שם יש מקילים לגמרי. וצ"ע.

¹⁴ זכות התורה תגן על כל החיילים, צריך להתפלל עליהם, ולהמשיך לומר תהלים בכל יום אחרי התפלה. יש כאלה שמיד לאחר "עלינו לשבח" ממהרים לצאת, אבל צריכים לומר פרקי תהלים, הם מחכים לנו שנתפלל עליהם. נתפלל גם על החטופים שייזכו לחזור לביתם בריאים בנפש ובגוף, ועל הפצועים. נשמע רק בשורות טובות ישועות ונחמות, אמן ואמן.